

Učne slike iz zgodovine.

(Piše **Tone Brezovnik**.)

(Dalje.)

Toda nista se mogla pogoditi, kateri bo v mestu gospodaril ter mu ime dal. Zmenila sta se toraj, naj bogovi o tem odločijo. O polnoči šla sta vsak na drugi hribček, da bi iz tičjega letanja spoznala voljo bogov. Proti jutru zagleda Rem šest jastrebov. Komaj je vesel ta srečen prigodek bratu naznanil, prikaže se Romulu med bliskom in gromom dvanajst jastrebov. Zvedeni možje so razsodili, da je to ugodnejše znamenje. Romul je toraj postal kralj v novem mestu ter je po sebi imenoval Roma (Rim).

Ko je novi kralj oral brazdo ter ob nji sèzidal mestno ugrajo, se mu je Rem posmehoval ter zaničljivo skočil čez nizki zid. To je Romula strašno razjezilo. Ves razkačen ubije brata, rekoč: „Tako naj pogine vsak, ki se bo predrznil preskočiti to zidovje!“ — Romul je svojo mlado državo prav modro uredil ter mnogo let modro in pravično vladal. Slavno je premagal vse sovražnike ter tudi državne meje nekoliko razširil. Po njegovi smrti so ga Rimljani po božje častili. (Kvirin.)

3. Rim republika. — Horacij Koklit.

Za Romulom vladalo je v Rimu še šest kraljev. Vsi so skušali mlado državicu ne le znotraj urediti, nego tudi državne meje na zunaj razširiti. Sedmi kralj, Tarkvinij Ošabni, pa se je zavoljo svoje ošabnosti, krivičnosti in hudobnosti Rimljanom tako zameril, da so njega in njegovo rodovino za vedno iz Rima pregnali. Rim postal je republika. (510 pr. Kr.) Namesto kralja volili so si za vsako leto dva kónzula (državna oskrbnika), ki sta imela vse vladarske pravice. Le za časa največje nevarnosti izvolili so si enega diktatorja z neomejenimi pravicami.

Pa težke boje je morala mlada republika s pregnanim Tarkvinijem prestati. Tarkvinij šel je namreč mogočnega etrurskega*) kralja Porseno prositi pomoči zoper Rimljane. Porsena je hitro nabral veliko vojsko ter jo peljal naravnost proti Rimu. Že je pridrl do tiberskega mosta, že je hotel z bežečimi Rimljani v mesto drviti, kar se mu na vhodu mosta nasproti postavi junaški mož, Horacij Koklit. Sam branil je ta proti celi Porsenovi vojski lesen most tako dolgo, da so ga Rimljani za njim podrli. Potem pa je skočil v vodo ter srečno priplaval k svojim, da-si so sovražniki z ostrimi puščicami za njim streljali.

Rimljani so slavnega junaka kot svojega rešitelja z veliko svečanostjo peljali v mesto ter mu dali toliko zemlje, kolikor je je v enem dnevu mogel zorati.

4. Mucij Skévola.

Koklitovo junaštvo je Rim pač za trenotek rešilo, a nevarnosti nikakor ne odvrnilo. Porsena je mesto od vseh strani oklenil, tako da Rimljani niso mogli od nikoder živeža dobiti. V Rimu se je vsled tega začela strašna lakota. Že je ljudstvo hotelo obupati, kar sklene drugi mladenič se za domovino žrtvovati. Bil je to Mucij. Sklenil je Porseno umoriti ter tako domovino rešiti. Po etrurski oblečen, splazil se je v sovražni tabor. S sovražnimi vojaki prišel je do kraljevega šotoru, kjer so ravno vojake izplačevali. Zraven kralja je sedel tajnik, oba skoro enako oblečena, pa vsi so se obračali le do tajnika. Mucij je mislil, da je pač ta kralj. Ker se z vprašanjem ni smel izdati, prebode tajnika namesto kralja.

Takoj so ga prijeli ter vprašali, kdo je in kaj ga je k temu groznemu činu zapeljalo. „Rimski državljani sem“, glasil se je odgovor, „Mucij mi je ime. Kot sovražnik

*) Etrurija je bila dežela severno od Rima (dandanes Toskana).

sem hotel sovražnika umoriti, ter se ne bojim lastne smrti. Ker srčno ravnati in srčno trpeti to je navada Rimljanov. In vedi, ne jaz sam, nego veliko število mladeničev se nas je zoper tvoje življenje zarotilo in vsako uro te bodo morilci zalezovali.“

Ta predrznost je kralja strašno razkačila. Zagrozil se mu je, da ga dá živega sežgati, ako mu takoj cele zarote natančneje ne razodene. „Poglej sem in uči se“, pravi Mucij, „kako malo je onim mar za telo, kateri imajo visoko slavo pred očmi.“ Pri teh besedah vtakne desnico v plamteči ogenj bližnjega žrtvenika*). Ves zavzet skoči kralj po konci, odtegne mu roko iz plamena ter mu velikodušno pusti življenje in svobodo. Kot bi se mu hotel za to velikodušnost hvaležnega skazati, reče na to Mucij: „Vedi toraj! Tristo mladeničev se nas je zarotilo, te na ta način ugonobiti. Mene je žreb prvega zadel. Drugi pridejo, kakor jih bo zadelo.“

Tega se Porsena ustraši. Iz bojazni, da je vsako uro v smrtni nevarnosti, sklenil je z Rimljani mir ter šel domov. Za kralja Tarkvinija pa se ni več zmenil.

5. Patriciji in plebejci.

Že za časa kraljev ločili so se Rimljani v patricije in plebejce. Patriciji (plemenitniki) so bili potomci najstarejših rimskih prebivalcev. Oni so imeli vse meščanske pravice ter so smeli opravljati vsako državno službo. Ko so si pa Rimljani vedno novih krajev podvrgli, vzeli so te prebivalce v Rim, ki se je tako vedno bolj širil. Take na novo v Rimu naseljene prebivalce so imenovali „plebejce“. Le-ti so bili sicer osebno prosti (svobodni), a niso uživali nobenih državljanskih pravic, akoravno so morali davke plačevati, v vojsko hoditi i. t. d. Državne službe opravljali so le patriciji, na občinskem pašniku smela so se le patricijska goveda pasti. Tudi k božjim službam je smel le patricij dohajati, med tem, ko je plebejec iste bogove domá v svoji hiši molil in častil. Sploh so se patriciji in plebejci strogo ločili ter se med soboj niti ženiti niso smeli.

Ubogí plebejec je moral večkrat svojo njivo zastaviti ali prodati, da se je mogel v vojski preživeti ali si orožja nakupiti**). Ko se je vrnil z vojske, našel je mnogo-krat svoje polje od sovražnika poteptano in zabredel je z ženo in otroci v veliko stisko. Da si življenje ohrani, je moral pri bogatem patriciju dolgove delati ter se je tako vedno bolj in bolj v revščino pogrezoval. Ako pa ni mogel dolgov poplačati, smel ga je patricij zapreti ali za sužnja vzeti. Privojevane dežele razdelili so si patriciji mej soboj; ubogí plebejec ni dobil ničesar.

Tako je bilo toraj že za časa kraljev življenje plebejcev, ki so se povsod hrabro borili za domovino. Ko so pa kralje pregnali, vladali so patriciji sami ter uboge plebejce še bolj stiskali. Plebejci so se upirali ter prosili pomoči in ravnopravnosti, a ker drugzega niso dobili nego prazne obljube, vzdignejo se necega dné ter se podajo na kake tri milje zunaj Rima ležečo „Sveto goro“.

Patriciji, ki so bili na ta način sredi neke vojske od plebejcev zapuščeni, poslali so takoj obče priljubljenega Menenija Agripo na Sveto goro, naj izseljence z lepo pregovori, da bi se vrnili nazaj v Rim.

Prišedši v tabor je Agripa plebejcem povedal to-le priliko: „V starodavnih časih, ko so udje človeškega telesa še imeli vsak svojo voljo in svoj jezik, uprli so se nekega dné vsi zoper samopašni želodec, ki vedno mirno počiva in baje nič ne dela. Roke niso hotele nositi hrane v usta, usta niso hotela vzprejemati jedí, ki so se jim ponujale, a zobje niso hoteli ničesar več grizti. Želodec je začel slabeti, a tudi ostali udje so obnemogli. Zdaj so se prepričali, da želodec vender le nekaj dela ter krepi celo človeško telo. On namreč prebavlja jedí ter razpošilja kri po vseh žilah našega telesa, a moremo živeti in se razvijati.“

*) Ker je Mucij pri tej priložnosti desno roko izgubil, dobil je priimek „skévola“ t. j. levičnejš.

**) Dol. 405. pr. Kr. si je moral vsak rimski vojak sam hrano in orožje preskrbeti.

Plebejci so takoj razumeli, da je Agripa hotel s to priliko reči, da niti razni stanovi ne morejo drug brez drugega živeti in dali so se potolažiti. Toda preden so se vrnili v mesto, morali so jim patriciji vse dolge odpustiti ter jim dovoliti, da si v prihodnje smejo voliti za vsako leto po dva tribuna, ki bosta plebejce varovala in branila. Tribuni so bili zato nedotakljivi (*sacrosancti*).

Tako so dosegli plebejci najprvo vsaj potrebne varuhe zoper svojevoljo patricijev. A s tem se še niso zadovoljili, nego vedno so glasneje in silneje tirjali ravnopravnost. Ošabni patriciji pa svojih pravic niso hoteli opustiti in plebejci morali so se več kot 100 let boriti, predno so bili pripuščeni k vsem važnim državnim službam, t. j. da so smeli postati kónzuli, diktatorji, duhovniki, da so se smeli s patriciji ženiti i. t. d.

6. Vojska s Tarentinci in kraljem Pirom.

Dokler Rimljani mej soboj niso bili složni, bilo je njihovo mesto večkrat v nevarnosti pred tujimi sovražniki (Volsci, Galci i. dr.) Poldrugo stoletje je minulo, odkar so zapodili kralje, in komaj da so si v tem dolgem času nekaj pokrajin pridobili. Ko je pa jenjal domači razpor in ga ni bilo več razločka mej patriciji in plebejci, tedaj se je rimska država tako utrdila, da je noben sovražnik starega veka ni mogel omajati. Ljudstvo za ljudstvom se je moralo upogniti pod rimsko silo in le sto let je trebalo, da jim je bila cela Italija podložna. Pokazalo se je tù zopet jasno, kaj premore tudi majhen národ, če je složen in kreposten ter vnet za milo svojo domovino.

Važnejši in pomenljivejši kot vsi dozdanji boji je bila vojska s krepkimi in junaškimi Samniti. Nad petdeset let morali so se Rimljani bojevati, predno so si jih povsem podvrgli.

Ko so Samnite premagali, spravili so se nad veliko pomorsko mesto Tarent, ker so njegovi prebivalci nekega njihovih poslancev razžalili. Tarentinci preslabi, da bi se mogli sami z Rimljani poskušati, prosili so junaškega epirskega*) kralja Pir-a pomoči.

Na vzpomlad l. 280. pr. Kr. je prišel Pir v Tarent. Pripeljal je soboj 25.000 izurjenih vojakov in 20 slonov. Vender Rimljani niso obupali. Ko se jim je Pir za posredovalca miru ponudil, djali so mu, da ga kot posredovalca ne potrebujejo in kot sovražnika se ga ne bojé. Pir se je začudil, da se tako mal národuč upa ž njim tako govoriti. Za to predrznost naj dobé kazen. Ukazal je svojim vojakom iti proti Rimu.

Brez strahu so mu šli Rimljani nasproti. Ko se prvokrat spoprimejo, je bil boj dolgo neodločen. Slednjič požene Pir svoje slone mej Rimljane. Divje so drvili ti velikani, ki so lesene stolpe z vojaki na hrbtih nosili, mej prestrašene Rimljane. Rimljani, ki takošnih zveri nikdar niti videli niso, so v največji zmešnjavi bežali ter izgubili polovico vojakov; mnogo, mnogo je bilo ujetih.

Pir se je po tej bitki prepričal, da se bo z Rimljani težko vojskovati in najrajše bi se bil ž njimi pomiril. Poslal je torej enega svojih svetovalcev v Rim, da bi z Rimljani mir sklenil. Rimljani pa o miru niso hoteli ničesar vedeti.

Da bi pa ujetnike osvobodili, poslali so Rimljani k Piru jako poštenega in hrabrega Fabricija. Pir bi bil rad pridobil slavnega moža in mu je ponudil mnogo zlata in drugih dragocenosti. Priprosti Fabricij pa ni hotel ničesar vzeti, rekoč, da ga malo posestvo dostojno živi. Kralj ga na to pelje v svoj šotor. Ko se razgovarjata, odgrne se zagrinjalo in za hrbtom rimskega poštenjaka je stal velikansk slon, ki je svoj rilec stegoval čez poslančev glavo. Fabricij pa je ostal čisto miren in je smeje rekel: „Kakor malo me je pred tvoje zlato mikalo, tako malo se zdaj bojim tvojega slona.“ Pir je občudoval nepodkupljivo njegovo domoljubje ter ga spoštljivo odpustil. Ujetnikom pa je

*) Epir je bilo kraljestvo na severnem Grškem.

kralj dovolil, da smejo iti domov k nekemu prazniku, ter se tamkaj s svojimi veseliti, po praznikih pa se zopet vrniti. Zgodilo se je, in vsi so prišli nazaj.

V tretjem letu te vojne je Fabricij sam poveljeval proti Piru. Predno sta se sprijela, dobí rimski poveljnik od Pirovega zdravnika pismo s ponudbo, da hoče svojemu gospodu zavdati, ko bi ga Fabricij za to dobro plačal. Z opravičeno nevoljo poslal pa je Fabricij pismo Piru samemu. Taka poštenost je kralja nad vse ganila. Rekel je: „Prej bode solnce izgrešilo svoj tir, nego bo Fabricij zapustil pota poštenosti!“ — Brezvestnega zdravnika je Pir ukazal ob glavo dejati, Rimljanom pa je poslal ujetnike brez vsega rešila nazaj ter jim vnovič mir ponudil. Rimljani pa so mu odgovorili, da naj pred Italijo zapustí. Za poslane (oproščene) ujetnike pa so mu poslali ravno toliko grških ujetnikov.

Tudi zoper hudobne slone izumili so Rimljani gotov pomoček. Mej strašnim krikom in vikom metali so namreč v bitki na nje goreče bakle in smolnate vence. Sloni so se splašili, obrnili se nazaj ter napravili mej svojimi ljudmi največji nered. Pir je bil popolnoma premagan in njegov tabor priplenjen. V tihi noči je šel na ladijo ter se odpeljal domov. Rimljani pa so vzeli Tarent ter postali gospodarji vse Italije.

7. Boj s Kartaginci. (264 — 146 pr. Kr.)

Blizo današnjega mesta Tunis v severni Afriki stalo je v tedajnem času slavno mesto Kartago. Slovelo je kot prvo trgovsko mesto tedanjega časa ter je gospodarilo ne le skoro vsi severni Afriki, nego tudi večjemu delu Španije ter mnogim otokom sredozemskega morja. Tudi lepo Sicilijo bi si bili Kartaginci radi osvojili. Ker so pa nekateri Sicilijani Rimljane na pomoč poklicali, nastala je mej Kartaginci in Rimljani dolgotrajna krvava vojska.

Rimljani so bili tudi tù srečni. Pregnali so Kartagince raz Sicilijo, premagali jih parkratí tudi na morji, ter šli celó v Afriko samo nad nje. Tukaj pa jih je za trenotek sreča zapustila. Kartaginci so rimsko vojsko popolnem premagali ter njih konzula Atilija Regula ujeli.

Vender bi bili tudi Kartaginci radi z Rimljani mir sklenili. Poslali so torej, kakor se pripoveduje, ujetega Regula v Rim, da bi svoje rojake pregovoril, naj sklenejo mir. Rekli so, da se mu ni treba vrniti, ako bi Rimljani vzprejeli Kartaginske pogoje. Prišedši domov Regul ni priporočal miru, ampak rotí je svoje someščane, naj Kartagincem niti za dlako ne odjenjajo. Ko je Rimljane zadosti za nadaljno vojskovanje navdušil, odpravljaj se je zopet na pot v ječo. Zastonj so bile vse prošnje sorodnikov in znancev, ki so ga nagovarjali, da naj ostane doma. Regul je zvest svoji obljubi šel nazaj v Kartago, kjer so bile za njega strašne muke pripravljene. (Najpred so ga z velikim slonom skupaj zaprli v klet, da zavoljo vednega strahu pred zverjo ne bi mogel spati. Potem so mu izrezali trepalnice, da ni mogel zamižati ter so ga postavili na solnce, ki v Afriki strašno pripeka; a tako izmučenega so zaprli v zaboj, v katerem so iz vseh strani molele ostre žebice. Tù je Regul v groznih bolečinah glada umrl.) Umrl je slavno smrt za domovino ter nam dal lep vzgled, da „sveto služimo sveti domovini“.

Kmalu na to premagali so zopet Rimljani Kartagince, ki so jim morali odstopiti Sicilijo in nekaj sosednih otokov. Tako je bil nekaj časa mir. Ko je pa na čelo Kartagincev stopil mladi Hánibal, eden najslavnejših junakov starega in novega veka, začela se je z nova vojska. Kakor Rimljani popred Kartagince, tako je hotel zdaj Hanibal, v katerega srcu je tlelo neizbrisljivo sovraštvo do Rimljanov, Rimljane v njih lastni domoviui prijeti. Nabral je torej 60.000 mož ter nastopil težavno pot iz Španije po suhem v Italijo. Šel je čez Pireneje, skoz Francosko ter prišel na podnožje Alp.

Tudi čez to orjaško gorovje, z v nebo kipečimi vršaci in pustimi snežniki poskusil je pot. Mejsilnimi težavami prišel je v petnajstih dneh (v jeseni l. 218. pr. Kr.) čez Alpe v Italijo. Ali s kakšnimi žrtvami! Od onih 60.000 mož, ostalo mu jih je le še 26.000. Pa še ti so bili vsi razcapani in iztrdani in tako bolehave, da bi jih bilo malo rimsko krdele lahko uničilo. Kako, da jih niso? No, v Rimu se nihče ni nadjal, da bi si mladi Kartazan, če tudi je slovel kot junak, upal s celo armado v tem slabem jesenskem času iti čez Alpe, čez katere si še po leti nihče brez vodnika iti ni upal.

Tako so si Hanibalovi vojaki lahko počili. Ko so potem rimske armade prišle, podil jih je Hanibal pred soboj ter se vedno bolj in bolj bližal Rimu samemu. Rim je trepetal!

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(Dalje.)

Šolske in župninske občine v Kostanjeviškem sodnijskem okraji.

Č a t e ž.

Zemljepisni del.

Tu je dvorazredna učilnica, ki šteje kakih 150 šolskih otrok. Župljanska občina šteje 1665 ljudi. Vasi te župnije spadajo pa menda vse pod politično občino Velike Doline. Prijazna vasica Čatež se dviga na hribečku ob Savi nasproti Brežic; okolu župljanske cerkve sv. Jurija je kakih 30 — 40 hiš s 240 ljudmi. Tu se izliva Krka v Savo. Nad Čatežem se dvigajo visoki Gorjanci z vrhovi: Goli Cirknik (624 metrov visok) še na Kranjski in Stojdraga s prijazno cerkvico pravoslavno na hrvatski strani.

K tej župnini spadajo še sledeče podružnice: sv. Vid, sv. Duh v Mrzlavi Vasi, sv. Martin v Malencah, sv. Peter v Stankovem in kapela sv. Mihela v Cerini.

Zgodovinski del.

Župnija je bila ustanovljena l. 1323., a oskrbovali so jo redovniki iz samostana Kostanjeviškega, kamor je ta cerkev spadala. Prvi po imenu znan župnik je Tomo l. 1434.

Učiteljska zborovanja v Ljubljani.

III.

Občni zbor „Národne šole“.

(Konec.)

Popoldne je zborovalo društvo „Národne šole“. Predsednik g. Fel. Stegnar ogovoril je zbrane in v kratkih črticah naslikal stanje in delovanje tega koristnega društva. Večji pregled o tem kaže